

Kutakban alvó csillagok

1

Mint a mesében, hárman indultunk útnak egy augusztus végi vasárnapon. Palló Jancsi, az én testvéri jó barátom és Soltész Jóska, akit a faluban a nagyapja után Csortinak csúfoltak — meg jómagam. A készülődésen hamar túlestünk, kevés kenyér, szilvalekvár és darabka vaj szőlőlevél közé téve. A szalonna akkor már régen elfogyott, megette a kaszás idő azt is, ami még maradt abból a macskányi malacból, amit februárban vágunk. Kenyér sem volt sok, bár aratás-cséplés után voltunk, de ami megmaradt a beszolgáltatás után, azt még hosszú-hosszú időre tartalékolni kellett a családnak. Valójában ez indokolta utazásunkat is; kevés kenyérét úgy szaporítja a szegény, ahogyan tudja: ha egy éhes szájjal kevesebb van, akkor nő a karéj vastagsága. S mi örökösen éhesek voltunk.

Úgy tudom, Csortiék sem dicsekedhettek mással, mint a sok gyerekkel és az étvágyukkal, Jancsiék pedig még ennél is rosszabbul tengődtek.

— Tanulónak kell adni őket! Itthon csak pusztítják a kenyeret! — javasolták többen is anyámnak.

S mennyi példa volt arra, hogy akik elmentek szakmát tanulni, nem bánták meg. Tízet felsorolhatnék csak a mi kis falunkból, akik elindultak szerencsét próbálni, és szombatonként tányérsapkában, fényes, aranygombos, fekete egyenruhában szállnak le a kertünk végében az esti vonatról.

Így indultunk hát útnak hárman azon a vasárnap estén.

Míg vártunk a vonat érkezésére, és már túl voltunk a jegyvételen is, anyánk rábízott bennünket Pender Pistára, aki a városba járt dolgozni, és igencsak életrevaló ember hírében állott.

— Csak bízza ide, Erzsi néném! — esküdözött Pista. — A szemem folyjon ki, ha nem úgy vigyázok erre a három süvölvényre, mintha a sajátjaim lennének! — mert Pender Pistának akkor már volt négy-öt gyereke, bár ennek ellenére mindenki tegezte a faluban. Amolyan kelekótya ember volt ez a Pender Pista. Mulatós, nagybeszédű, aki becsapta az ördögöt is, ha hagyta magát, de más pénzéhez nem nyúlt soha. Valahol az építőknél dolgozott Miskolcon, amolyan culágerféle munkán. Kicsiny, mondhatnám mokány termetű ember volt, hetyke kis bajusszal, és a combjára tapadó nadrágjánál már csak a kalapja volt feltűnőbb. Kezében fatáskát és egy háromliteres demizsont szorongatott.

Örültünk a felügyeletének, csak éppen a süvölvény jelzőjével nem tudtunk kibékülni. Jancsi meg is jegyezte félhangosan:

— Nem a nadrágja teszi az embert! — Mert szörnyen irigyeltük a szűk, tenyérszerű felhajtóval csináltatott nadrágját.

Még öt percig sem ültünk egy helyen, Pender Pista ránk parancsolt, hogy költözzünk valamilyen vidámabb vagonba.

— Ezek itt — és a bóbiskoló utasokra mutatott —, ezek itt csupa horkolós természetű emberek. Ki bírja azt idegekkel?

Igy keveredtünk össze a ruszkai társasággal, akik közt két magunk korabeli legényke utazott, ugyanazzal a szándékkal, amivel mi magunk is: tanulónak elszegődni, lehetőleg a legjobb helyre.

— Aztán mi akarsz lenni? — nézett ránk egy gyulladt szemű férfi.

— Én autószerelő! — mondta az egyik ruszkai fiú; a többiek Jóskának hívták.

— Az szép! De nem való vagy annak — és már bennünket faggatott.

— Hát te?

— Ami jön — feleltem társaim nevében is.

— Ez az okos beszéd — veregette meg a vállam. — Mert mi van akkor, ha nem kell autószerelő? No? Semmi! De valami mindig van. És akkor nem csalódik az emberfia.

Egy természetes, batus asszonyka felsóhajtott:

— Viszik őket, viszik. Oszt mi lesz belőlük? Régen elég volt egy faluban egy ács meg egy asztalos. De ha már kovács is volt, akkór az még a szuvas fogat is kihúzta. Most meg ott tartunk, hogy csak a mi falunkból hat kőművesgyerek jár el. Mit csinálnak majd, ha segédek lesznek? Kinek kell annyi ház...?

— Kinek? Nekünk! Magának meg mindenkinek. És gyárak kellene.

Az asszonyka felcsattant:

— Gyárak! Elbűdösíteni a levegőt?

— Ez aztán a maradi gondolkodás! — horkant fel a gyulladt szemű. — Ne is hallgassatok az ilyen asszonynépre. Hová jutnánk, ha meghallgatnánk őket? No? Sehová! Úgy bizony, sehová se jutnánk — s míg lassan csörgedezett a vita, beállított hozzánk egy magas, kalapos férfi. Jó ruha volt rajta; két üveg sört állított a lába elé, és iszogatni kezdett.

Pender Pistának majd kiesett a szeme, úgy nézte a söröző idegent. Ádámcsutkája le s fel szaladgált, amikor nyelt egy kortyot az üvegből.

— Az üvegre vigyázzon, édesapám! — mosolygott savanykásan, de mégis jókedvvel Pista.

A kalaposnak hideg kék szeme volt: még a nézése sem volt jó. Valahogyan gonosz hidegség áradt abból a szempárból.

— Megfizettem az üveget is. Ha akarom, akkor lenyelem!

— Csak meg ne feküdj a gyomrára!

A kalapos már felönthetett a garatra, mert nem tetszett neki az efféle szójáték. Húzott még egy istenest az üvegből, és csak azután szólalt meg:

— Ez a gyomor mindent elbír...!

Az asszonyka nyögdecselve elégedetlenkedett:

— A férfinépek mind ilyenek. Csak isznak, isznak.

— Egészségére van az embernek. Azért iszunk. Ha van mit! — s Pender egy jókorát kacintott a kalaposra: nagy családja volt ennek a vidám természetű embernek. Bizony, meg kellett számolni a pénzüket többször is, ha azt akarták, hogy fizetéstől fizetésig legyen mihez nyúlni.

A kalapos böffentett.

— Arra, amit megkíván az ember, csak még akad.

— Ha meg! — tromfolt Pender. Beszédes természetét olyan könnyű volt megnyitni, mint ahogyan nehéz volt elzárni. — Mert az embernek, ha sok a pénze, még több kell. Ha meg kevés van, azt is beoszthatja. Igazam van?

Tíz üveg sört hozatott a kalapos, és azt mondta: mindenki ihat belőle, aki az ő kedve szerint nyitja ki az üveget.

Pender Pistát akkor már a nyavalyatörés kerülgette, annyira kívánta a sört, de pénze meg nemigen lehetett rá.

— Aztán hogyan képzeli? — kérdezte a kalapost.

— Így, la! — s a szájába kapta az üveget. Fogaival jó erősen megmarkolta a tepsit, s egy rántással lefeszítette róla. Csak úgy habzott a sör a szájában.

Pista is nekifeszült egynek. Belevörösödött, szeme apróra összeszűkült, és az erek is kidagadtak a nyakán. Még a kezével is segített volna szívesen, ha teheti. De hát hiába szorította ökölbe, nem ért vele semmit.

— Nem úgy teszik azt, elvtársam! — mondta a kalapos, amikor Pender restelkedve letette az üveget: a száját föl is sértette egy helyen, vérzett.

Újra megmutatta; a kalaposnak megint sikerült.

— Valahol csal. Biztosan tudom, hogy csal! — méltatlankodott szégyenkezve Pender. — Csak tudnám, hogy hol.

— Erő meg ügyesség kell hozzá. Meg persze jó fogak — mondta a kalapos, aki szörnyen élvezte a helyzetet. Azt is, hogy Pista újólág sem bírt az üveggel, meg azt is, hogy a szomszársgától már majd kitikkadt a torka. Csak a saját vérét nyalogatta, és dühösen leste, amint a kalapos torkába belezúdul a jó hideg sör.

Ment és vett magának egy üveggel. Megitta a folyosón, bánatosan. Én éppen odaláttam, ahol egy férfi sört, cigarettát meg hasonlókat árult.

— Hallja, maga aztán nem lehet rendes ember!

A kalapos lapos tekintettel vizsgálgatta a gyulladt szemút.

— Aztán mért? — kérdezte. — Mit vétettem én most a törvény ellen?

— A törvény ellen semmit. De mégsem becsületes!

— Nekem nem árt!

— Másnak árthat még.

A kalapos szörnyen fölényes ember volt, mert erre már semmit nem válaszolt.

Figyelmünket különben is más kötötte le.

Jártak ott a vonaton előre, hátra mindenféle emberek. Például olyanok, akik pálinkát mértek kosárból. Csak éppen hogy kilátszott az üveg szája, kis pohárkát is hoztak magukkal, megdöntötték, és két forintért árulták. „Kis-üsti!” — mondták, s akik vetek belőle, hosszan krákoztak tőle. A pálinkások után kártyások jöttek, menetben osztották egymásnak a lapokat, hogy kedvet csináljanak a játékhöz: a vasárnap esti és hétfő reggeli üzlet általában rossznak ígérkezik számukra — mesélte a gyulladt szemű —, mert ilyen alkalomkor a fizetést otthon hagyják a munkások. Mit nyerhetnek hát? Az a hatvan-nyolcvan forint, ami cigarettára meg más apró-cseprő kiadásra náluk maradhatott, azzal ugyan nem sokra mentek. Annál nagyobb üzletet csinálhattak az alkalmi zenészek. Egy primás és egy kontrás már egész zenekarnak számított, s a nótás kedvű vonatozók örömmel fogadták ezeket a cigányokat.

Két ilyen cigánnyal akadt össze Pender Pista Szerencsen, ahol át kellett szállni egy másik vonatra.

3

Szerencs kis állomás, de annyi vonat indul innen, s annyiféle irányba, hogy számolni is nehéz. Itt nyírségi napszámosok, zempléni borkereskedők, Hernád-völgyi parasztok, bihari kupecok, miskolci jampik adnak egymásnak találkozóat. S akkora a forgatag és a lárma, mint egy igazi nagyvárosban. Északnak a hegyek, délnek a síkság: olyan ez a hely, mint egy kapu. Az Alföld és a Hegyvidék kapuja.

— Akartok inni? — kérdezte Pender Pista a két cigánytól, s felmutatta a demizsont. Elhasznált, beteges arcú emberek voltak, bár meleg idő járta, fázós-félszegen összehúzták magukat sötét kabátjukban, és nagy alázattal álltak meg a gyámolítónk előtt.

— Amit parancsol az elvtárs, mi aztat játsszuk!

— No, akkor húzzátok! Azt húzzátok, hogy... — és énekelni kezdett:

*Megy a hadihajó
porzik az út utána.
Egy szép barna kislány
ül a hajó farába...*

Este volt már, s nekünk éjfélkor indult a vonatunk. Időnk bőven volt. Jancsival és Csortival oldalt húzódva álmélkodtunk a mulatozó Penderen. Nemrég töltötte meg friss vízzel a korsót, melyből időnként jókorákat ivott. A cigányoknak persze nem adott, egy kortyot sem. Pista csak amolyan színeskedő jókedvvel fújta a nótákat egymás után. Nem hinném, hogy nagy kedve volt a mulatáshoz, de mióta a kalapos előtt szégyent vallott, és a maga pénzén volt kénytelen sört inni, azóta forrt benne a düh. S az a két-három cent pálinka is, amit megihatott a gazdag kalapos számlájára, csak a keserűt növelte.

A két árva cigány és Pender Pista jókedve mögött bennünk az a kérdés motoszkált: milyen útra tereljük életünket? Kicsit felnőttek voltunk már, kicsit még esetben és védtelen gyerekek, akik még dönteni sem tudnak. Különösen Szerencsen, az egész állomás tele volt plakátokkal: lakatos, marós, esztergályos, ács, kőműves, vasbetonszerelő, s annyi más tanulónakvalót keresnek, hogy beleszédültünk már a lehetőségekbe is. Talán éppen ezért esett nehezünkre a választás.

— Pista bácsit eltángálják ma este a cigányok — súgta Jancsi.

Éppen azt énekelte Pender hatalmas kíváncsiskodó sereg közepén, hogy:

*Nem loptam én életembe'
Csak egy csikót Debrecenbe'...*

Amikor látta, hogy a cigányok türelme fogytán, intett nekünk, és azt mondta:

— Most pössentünk egyet. Gyerekekkel vagyok — és eltolta maga elől a primást. — Várjatok!

Kerültünk egyet, és az állomás másik sarkában telepedtünk meg.

— Még megártana nekik az a bor — mondta Csorti, és hunyorgott.

— Úgy bizony — nevetett Pender.

Hanem alig pihenhettünk magunknak, amikor feltűntek a mi zenészeink. Egyenest felénk tartottak; már késő volt ahhoz, hogy meglépjünk.

— Hát ez a becsület? Megígéritek, hogy ott maradtok, aztán sehol se találunk... Bennetek meg hiába kerestünk! — támadt a zenészekre Pista.

— A szemünk fusson ki, ha egy lépést is elmozdultunk valahová — esküdözött a primás. — Azért is jöttünk az elvtárs után — és nagy alázattal rásandított a demizsonra. — Vanni van — és nagy komótosan nyelt egy kortyot az italból. — Van kedvetek még játszani?

— Van, tisztelettel. Már mért ne lenne? — s ugyancsak nézegette a korsót.

— Akkor játsszatok valamit! De ne mindig olyan ócskaságokat. Valami újat, modernet.

A cigányok rájöttek, hogy a korsóban víz van, nem pedig hegyaljai bor: Pista kezdetben tagadta, hogy ő valaha is állította volna: bort iszik a demizsonból és nem vizet.

— Disznócsüsköt vacsoráztam! — mentegetőzött nagy hangon, és intett, hogy kotródjunk vele együtt.

Köveztük mi, mint kotlóst a csibék. Mert az örömmel, hogy megkezdődik felnőtt életünk, vele együtt fogyott a bátorságunk is. A két cigány igen-csak szívósan követelte Pender Pistától a muzsika árát.

— Ilyent a mai világban egy igazi elvtárs nem tehet! — hajtogatta az egyik.

Így aztán Pista kénytelen volt a vagonok közt menedéket keresni.

— Fel kéne metszeni a hasát! — javasolta a kontrás, aki éppen azért tűnt veszedelmesnek, mert igen szótlanul viselkedett ez ideig.

Előbb felültünk a nyíregyházi vonatra. Jöttek utánunk a cigányok is. S persze, azt is észrevették, hogy az ellenkező oldalon leszállunk. Innen a hegyaljaira váltottunk át, mely kint állt a pályaudvar elején, egy csöndes indóház mellett. Itt végre nyomunkat veszítették.

— Jobb, ha elhúzódnak — javasolta Csórti Pendernek. — Hallottuk, hogy az egyik azt mondta, felmetszi a hasadat, ha a kezükbe kerülsz.

— Nem eszik olyan forrón a kását — nevetett Pista. — Csak óvatosan! Maradjatok a nyomomban. Ha minden kötél szakad, akkor elbírok én velük egyedül is. Olyan bokszfogásokat tanul az ember a városban, hogy azzal egy medvét le lehet csapni, nemhogy egy szál cigányt...

— Nem árt az óvatosság — javasoltam magam is.

4

Ezen a vonaton még nagyobb volt a zsúfoltság, és még furcsábbak az emberek. A gyulladt szeművel és a sápadt martinással újra egy kupéba kerültünk.

— Olyan emberekkel szóba se állj! Én azt mondom, hogy az nem lehet becsületes személy. Mit hetvenkedik a pénzével? — a kalaposról beszélgettek, és a gyulladt szemű nem is tagadta, hogy az ilyen kulák kinézésű fickók a nép ellenségei.

— De azért ügyesen csinálta! — csettintgetett a nyelvével Pender Pista. — Azt látta-e az elvtárs, hogy a cigányok hogy húzták a talpalávalót? — és nevetett.

— Nincs már ilyen, hogy cigány. Zenészek azok. Becsületes zenészemberek.

— Zenész vagy cigány, az mindegy. Ha ők is megfogják majd a talicska nyelvét, vagy belekapaszkodnak a japáner fülébe, akkor leveszem előttük a kalapom.

A sápadt martinász akkor szólalt meg először.

— Nálunk nem is egy cigány dolgozik. Méghozzá tisztességesen. Még sztahanovista is akad köztük. Ehhez mit szól az elvtárs?

Pender gondolkodott egy ideig, de nem volt ellenére.

— Azok előtt leveszem a kalapom! — s mert másról szeretett volna beszélni, a gyulladt szeműhöz fordult. — Magának, kedves bátyám, mi a munkája?

— Nekem? Én ács vagyok. Most egy postát építünk a városban.

— Magára bízám ezt a három süvölvényt. Keríthetne nekik valami jó helyet. Inasnak adnám őket... — s mert látta, hogy méltatlankodva feszengünk a helyünkön, gyorsan hozzátette még. — Az anyjuk bírta rám ezeket a legényeket. Erős fiúk, szorgalmasak, persze professzor egyikből sem lesz, az igaz. De hát mindenkiből az sem lehet. No?

— Hisz' azt sem tudják, hogy mit akarnak — jegyezte meg a gyulladt szemű.

A martinász megnézett bennünket.

— Én tudnék egy jó helyet. A kohászatban van felvétel. De ott aztán meg kell markolni a lapát nyelét. Meg aztán a meleg sem kicsi. Néha perzseli az embert.

Pender tiltakozott.

— Oda nem eresztem őket. A bányába meg a kohóhoz nem! Az egyiken nincs ablak, a másikon pedig túl nagy az ablak, és nem tudni, mikor csap ki rajta a feneketlen tűz.

Jólesett Pender Pista féltése.

— Ha meggondolnák a dolgot, akkor én is segíthetek. Az egyik kőműves-cimborám ennek a felelőse a vállalatunknál. No, elszegődnétek hozzánk ácsnak.

Értetlenül vigyorognak. Méghogy mi ácsnak?

— Az már igaz, hogy a fa kezesebb, mint a vas. Vagy mint a téglá... — jegyezte meg Pender.

Mi csak hümmögtünk rá.

— Igaz! A fa kezesebb...

— Gondoljátok meg! — hagyta ránk az ács.

Később még egy férfi ült le mellénk, és váltig esküdözött, hogy ő szerez nekünk egy jó helyet. Overallja új volt, mellényzsebéből három fényes töltőtoll csillogott elő; jól volt fésülve, ez még a siltes sapkája alól is kitetszett. Csak a szürös szeme nem tetszett ennek az embernek. Úgy nézett ránk, mintha át akarna világítani bennünket a tekintetével. De beszélni igen jól tudott. Néha nem is értettük, hogy miről beszél. Már-már hajlottunk arra, hogy felcsapunk vasbetonszerelőnek, de akkor az ács azt mondta:

— A fa mégiscsak kezesebb mint a vas... Magatok mondtátok. Vagy nem mondtátok?

— Mondtuk, mondtuk. De... a vasbetonszerelő, az más!

Újra tanácstalanok lettünk. Mert valójában nem tudtuk, mi is az, hogy vasbetonszerelő. Csak a vas íze tetszett jobban.

— Most már lesz valami — könyökölt az oldalamba Csorti, és hunyorgott hozzá.

— Hülye vagy! — mondta erre Palló Jancsi.

— Hülye vagy te!

— Maga kíséri a gyerekeket? — kérdezte a töltőtollas.

— Én, persze hogy én!

— Szívesen meghívom egy italra — s már állt is fel.

— Hát... ha mindenképpen akarja, elfogadom. Tudja, mifelénk szörnyen barátkozó természetűek az emberek. Mert mi, abaújiak úgy tartjuk, ha az ember a másik embertársával szíves viszonyba lehet, akkor mért lenne másként? Mire való dolog két embernek békétlenkedni...? — s már láttuk, Pender Pistát a vasbetonszerelős férfi le nem rázza magáról, amíg pénze meg türelme van.

— Abba azért ne egyeztetek bele, hogy eladjon benneteket ennek a rozsdamesternek — mondta bizalmasan a gyulladt szemű ács. — Én mondom nektek, hogy belőletek jó ács lehet. És a nóta is azt mondja, hogy az ácsokat még a lányok is jobban szeretik...

Kamaszosan röhögünk ezen is. Bár mi még alig-alig gondoltunk a lányokra, de a nótát mi is ismertük. Egyszeriben ez a gyulladt szemű ács lett a legszívesebb ember a mi szemünkben.

Később Pender Pista visszajött a vasbetonszerelővel. Igencsak jókedvűk volt.

— No, fiúk, nagy szerencsét alkudtam ki néktek! — harsogta.

— Mifélét? — kérdeztem.

— Olyan szakmát tanulhattok majd, hogy anyátok belehal a gyönyörűségbe.

— Bizony, gyerekek! — kacsingatott a vasbetonszerelő is. — Majd én a kezembe veszem a sorsotokat!

Leültek mellénk, elterpeszkedtek.

Hallgattunk. Össze-összenéztünk az áccsal, hogy értse: nem hagyjuk mi.

S szeretők volna tudni, miféle megegyezést kötött Pender Pista ezzel az ellenszenves pofával. Mi köze neki a mi sorsunkhoz? És ha már ezt kérdeztem magamtól, akkor nyugodtan hozzátehetem: „Hát Pender Pista milyen joggon dönt a mi sorsunk felett?” Őt csak annyival bízták meg szüleink, hogy kísérjen bennünket a városba, és hogy ügyeljen ránk az átszállásoknál meg a nagy forgalomban. A választásról nem esett szó, azt anyám rám bízta. Nem vagyunk mi már gyerekek, akikkel csak úgy elbánjanak. Tudom én, hogy a sör beszélte rá valami aljasságra ezt a Pender Pistát.

— Velünk is úgy akarsz elbánni, mint a cigányokkal? — kérdezte Palló Jancsi, akivel egy szemvillanással megértettük egymást. Egyet gondoltunk.

— Hallgass, süvölvény! — mordult fel Pender. — Ilyenek ezek a fiatalok — fordult a többiekhez. — Az ember a lelkét kiteszi, hogy segítsen rajtuk, és akkor ez a hála érte. Pedig hát mi hasznom nekem abból, hogy törődöm velük? Semmi! És mért teszem én ezt? Miért? Mert kötelességemnek érzem! Földiek vagyunk, sőt szegről-végről rokonok is. És mert félárvák! Csorti, neked csak a nagyapád él. De mire mégysz azzal a kelekótya öregemberrel? A boldondos kolhoz akar csinálni a mi falunkban is. Hallottak már ilyet? Ez meg? — és rám bökött — ez még szerencsétlenebb. Soha rendes dolgon nem járt az esze. Könyveket olvas, meg ilyeneket csinál. Lehet az ilyen rendes ember? — Olyan nagy hangon és gonoszul beszélt Pista, hogy ezt az ács sem tűrte már szó nélkül.

— Nem olyan önzetlen a maga segítsége! Meg aztán butaságokat fecseg összevissza! Rendes fiúk ezek, ezt a viselkedésükből látni.

— Mert vidékiek. Falusi suttyók. Nyikkanni se mernek. Betojnak a nadrágba!

Csorti idegesen megrándult. Megfogtam a kezét.

— Nyughass!

— Ejnye, ejnye, elvtársak! Csak nem veszünk össze — mézesmázoskodott a vasbetonszerelő; szúrós gombszemével erősen ránézett Pender Pistára. — Az áldóját, eddig olyan jól megvoltunk. Itt vannak ezek a gyerekek... szóval, itt vannak, segítünk nekik jó szívvvel, hogy tisztességes pályát válasszanak maguknak. A társadalom hasznára, meg a maguk boldogulására. Ez a fontos most.

Pender felpattant a helyéről, és kiabált.

— De a hála! Hát ezt érdemli az ember tőlük? Segíték nekik, és akkor...

A vasbetonszerelő lenyomta az ülésre.

— Ne ugráljon, hallja! A fiúk velem jönnek, ebben megegyeztünk már egyszer. Igaz? — és ellentmondást nem tűrve, ránk nézett. — Az áldóját a világnak. Ilyen derék legényeket csak nem ereszték ki a kezem közül!

— Aztán mennyi toborzási pénzt adnak magának...? — kacagott fel az ács, a gyulladt szemű. Huncutkásan kitérte a tenyerét.

— Miket nem beszél — zavarodott meg a másik. — Nem pénzért teszi ezt az ember. Nem bizony. Kötelességének érzi, ennyi az egész.

— Beszélhet nekem, amennyit akar. Ismerem én a dörgést.

— Miről beszél maga? — csodálkozott a gyulladt szeműre Pender Pista.

— Tudja azt a maga elvtársa — bökött a vasbetonszerelőre.

Pender kérdően ránézett: kikerekedett a szeme, és tele volt mohósággal.

— Miféle toborzási pénzről beszél emez? He? No!

— Butaságokat beszél! Menjünk gyorsan, amíg kapni abból a sörből...
Vitte magával Pender Pistát.

— Maga aztán jól elbánt ezzel a szerencsétlennel. Így is alig keresnek valamit. Mert mennek már ezek a gyerekek maguktól is. Nem kell őket csalogatni — mondta a martinász a gyulladt szeműnek. — Meg aztán kifizeti ő a tisztességes részt a másiknak... sörben.

— Hiszen éppen ez a baj. Járom a vonatot, az emberek vedelnek. Rumot, sört, cukorpálinkát meg mit tudom én. Az egyiket államilag árusítják, a másikat zugkereskedők...

Nem sok időnk volt álmélkodni azon, hogy a felnőttek a mi bőrünkre alkusznak és velünk kereskednek. Előbb muzsikaszó, aztán meg a lárma ütötte meg a fülünket.

— Itt vannak a cigányok! — lökött oldalba Palló Jancsi.

— Abból pedig nagy kalamajka származhat. Menjünk Penderhez! — javasolta Csorti Jóska.

— Menjünk — hagytam jóvá.

Mert akárhogyan is történt, akármit vétett ellenünk és a sorsunk ellen ez a Pender Pista, mégiscsak földiek vagyunk. És mert egy faluban nőtt fel minden ágazatunk-gyökerünk, valószínű, hogy rokonok is vagyunk. Ádámról és Éváról mindenképpen. A bajában csak segítünk valamit!

— Jobban tennétek, ha maradtátok — figyelmeztetett bennünket jóindulattal a gyulladt szemű ács. — Bajba keveredtek.

— Menni kell! — mondtuk majdnem egyszerre. — Pender Pistát megberetválták a cigányok.

Csorti elővette a szép, fényes nyelű bicskáját.

— Csak riasztásnak szánom — mondta mentegetőzve.

De én a szeméből láttam, hogy használni is képes, ha baj adódna. Tekintetemen csillapítottam.

— Ő volt a bolondos... azzal a vízzel. Minek húzatja a nótáját, ha nincs pénze.

— Csak nem a cigányok pártján vagy? — ütődött meg a beszédemen Palló Jancsi.

— Fenét vagyok én a pártjukon. De bicskázni nem szabad! Így érkezünk a városba? Egyenest a rendőrségre?

— Mert bizony pár perc múlva megérkezünk! — mondta a martinász.

— Jobb, ha készülődtek a kiszállásra — javasolta a gyulladt szemű.

Így is tettünk. De persze nem volt nehéz felkészülni. Miközben nyakunkba kanyarítottuk vászontarisznyánkat, melyben a kenyér, a vaj, a szilvalekvár púposodott, hallottuk, hogy a lárma erősödik és egyre közeledik.

— Megöli! Megöli! — visította valaki, talán egy hozzánk hasonló kamasz, de az is lehet, hogy egy asszony lehetett.

— Már ölnék valakit! — mondta Csorti, és a hangok irányába rohant.

— Ebből baj lesz! Gyere, Jancsi.

Utána vettük magunkat.

Pender Pistát akkor már igencsak szorongatta a két cigány. A vagon ajtaját akarták kinyitni, és kidobni a robogó vonatból, Pista kapálódzott, hadonászott az öklével, de bizony kevés sikerrel. A sörivő cimborája a kíváncsiskodók gyűrűjét próbálta áttörni, és veszettül kiabált.

— Tartsd magad, cimborá! Már megyek! — de közben egy lépést nem jutott előbbre. Lehet, hogy nem is akart hozzájuk férközni.

— Majd én cipóra verem a füstös képűeket! — rikoltotta Pista, és amint tehetett, felvette a bokszolóok pózát.

A támadói ezzel nem sokat törődtek. Löktek rajta egyet, és akkor már oda volt a pöz. És egyre közelebb került az ajtóhoz. A füstös, gyér fényű kupé-

ban jószerével alig tudták megkülönböztetni egymást az emberek. Egy hatalmas, ide-oda imbolygó élomassza kiabált és veszekedett.

— Gyere! Gyere! Itt vagyok, Jóska öcsém! — kiabálta Pender Pista, aki egyre kevesebbszer tudta felvenni a bokszállását, és már a söröző cimboráját is elsodorta közeléből a tömeg.

— Megyek Pista bátyám! A szentségit!...

Ez a Csorti úgy tudott káromkodni, mint egy kocsis. Talán még annál is jobban. Szidott mindenkit, mindent, és ha a bicskája nem is, de a nagy hangja igencsak félelmetessé tette. Hátulról belekapaszkodott a kontrás kabátjába. Nem hiába láttam én elnyútt szövetűnek a szegény, kopott zakót, az első rántásra lerepedt az egyik szára.

— A drága ruhám! — kiabálta a kontrás, és megpróbált visszafordulni. De ezt már nem nézték jó szemmel az utasok.

— Gyerekre támad!

— Fogd le a gazembert!

Megfogták és beszorították a vécébe. Utánatuszkolták a primást is, aki még egyre markolászta Pender Pista torkát.

Mikor végre visszakeveredtünk a magunk fülkéjébe, Penderről szakadt a verejték.

— Ha ki nem szedik a kezem közül, agyonverem. Én mondom, hogy agyonverem azt a két varjút.

— Majdnem nagy ára lett a mulatságnak! — jegyezte meg szerényen Jancsi.

— Te csak hallgass!

Ezt már nem tűrhettem szó nélkül.

— Minek muzsikáltat magának az olyan ember, aki pénztelen...?

Pender elszomorodva nézett rám. Erre nem volt szava. De a tekintetéből láttam, valami rág a lelkében, és szeretne szólni is. De mit lehetett mondani a pénztelenségről, a sok gyerekről? Bántam, hogy megszólaltam.

5

Megérkeztünk a városba, melynek pályaudvarán ugyanolyan sárgás fény fogadott, mint amilyen elkísért bennünket utunkon is. Csakhogy ez a fény tengernyinek tűnt a mi szemünkben. Álmélkodva lestünk.

— Halljátok! Több cirkuszt nem akarok. Kinn az állomás előtt várjatok rám! — mondta Pender, és már ott sem volt.

A bejáratnál Pender Pista sörös haverja várt.

— Megvagytok, fiúk! — kiáltotta lelkesen. — Csakhogy megvagytok! — s már lódult is felénk.

Kitérni nem lehetett.

— Viszlek benneteket a szállóra.

— Van nekünk szállásunk! — mordult fel Csorti.

— Tudom, hogy nincs. Ne is vitatkozzatok. Gyorsan, gyorsan, indul a villamos.

— A mi villamosunk nem indul.

— Mért makacsoktok, fiaim...? — veregette meg a vállunkat. Jót akartok néktek.

— Nekünk nem indul a villamosunk — mondta még egyszer Csorti. Az a harag szólt belőle, amelyik Pender Pistát védte a vonatbéli verekedéskor.

— A barátommal, az elvtársammal mindent megbeszéltem. Mindent elintéztem. Várnak bennünket, csak menjünk. — És olyan mézesmázás szavakkal csalogatott bennünket, hogy nem is tudtuk mire vélni a kedvességét. Ígért szép ruhát, jó szállást, becsületes tanoncfizetést, kosztot.

— Ezt mindenhol megkapjuk!
— Pista ott várja magát valahol a restiben — mondtam.
— A restiben? Hát nem lógott meg a cigányok elől?
— Fél is ő két szál cigánytól! Maga félt!
— Neked nagy a szád, fiam! A tehetséged legyen ilyen, akkor még két-ezer-ötszáz, sőt háromezer forintot is megkereshetsz a vasbetonszerelő szakmában — intette le Csortit.

Csorti Jósikával semmire sem ment, hozzám fordult.

— Te vagy a legeszebb mindkőzt. Mondd csak, hogy hol van a ti pártfogótok? Az a Pender, vagy hogy hívják.

— A restiben. Egyszer már mondtam.

— De kurták vagytok — paprikázódott fel a kerítőnk.

— Mifelénk így beszélnek.

— Várjatok meg, míg visszajövök! — intett bennünket. — Itt eltévedtek, hogy többet haza se találtak.

— Csak nyugodtan. Ha nem magát, akkor Pista bátyánkat megvárjuk.

Amint eltűnt, már kereket is oldottunk.

— Éjszakára hová menjünk? — néztünk egymásra: villamossíneken mentünk keresztül, majd egy keskeny patak partján, amelynek bűzös vize kátrányosan csillogó volt, és egy hatalmas vashídon álltunk meg. Alattunk rengeteg mozdony; vagon vagont ért.

— Aludni kellene valahol.

— A pályaudvar is megteszi — javasolta Palló Jancsi.

— Azt mondják, hogy ott nem szabad, csak ha érvényes a jegyed.

Közben letelepedtünk a hid lábánál, egy füves árokpartra. És amint letelepedtünk, már éreztük: éhesek vagyunk.

Valaki ránk köszöntött.

Egy rendőr állott fönn a parton.

— Falatozunk? Falatozunk? — kérdezte, és lebotorkált hozzánk.

— Eszegetünk. Megéheztünk — feleltem tisztelettudóan társaim nevében is.

— Jó étvágyat.

— Köszönjük!

— Hová, hová? — kérdezte, miután elhárította kínálásunkat. Mert jó szívvel megkínáltuk a rendőrt is.

— Csak tessék! Hazai! — biztatta Palló Jancsi is, akinek a bátorsága meglepett.

— Ide jöttünk szerencsét próbálni. Tanulónak szeretnénk elszegődni.

— Mi szeretnétek lenni? — kérdezte ravasz fogással a rendőr. — Na? — nézett rám kutató tekintettel.

— Mi? — gondolkodtam egy pillanatig. Sokáig nem várhattam a válasszal, mert akkor gyanút fog. Gyorsan válaszoltam hát. — Ácsok!

— Aztán hová iparkodtok? Melyik építkezéshez? Mert annyi van itt, hogy na!

— A postai építkezéshez. Tetszik ismerni bizonyára, ott épül az új posta.

— Ismerni ismerem — mondta, s láttam rajta, hogy több kifogása és kérdése a szakmaválasztásunkat illetően nem lehet.

— Papírotok van-e?

Mutattuk neki a bizonyítványunkat, születési anyakönyvi kivonatunkat, meg mindent, ami nálunk volt.

— Hát ez tényleg rendben lenne — mondta elmenőben.

... Éjszakára ott vackoltunk le a hid melletti sáncban. A békés városi emberek, akik későn tértek meg dolgukból, megcsodáltak bennünket. Mert mi hárman úgy festettünk, mint a mesebeli vándorok, akik elindultak szerencsét próbálni, hazai étellel és hazai bizodalommal feltarisznyázva. És én különben

is, világutazó akartam lenni... Lefekvés után sokat ábrándoztam. A csillagokból próbáltam kikutatni, merre vannak anyámék, a testvéreim. Mintha más, egy idegen égboltozat nézett volna itt ránk. Az otthonit már ismertem és megbarátkoztam vele. Az otthoni csillagok külön világokba vezettek, s tudtam, hogy nappal hol tartózkodnak. Kutakba bújnak be, és ott alszanak. Akik jártak már igen-igen mély kútban, azok a víz tükrén nappal is láthatják a csillagokat. Tudtam, merre indul a Göncöl szekere, mikor kotlósodik a Fiastyúk, és a Hajnalszillag megjelenése nekünk annyit jelent, mint a városi embernek a gyári sziréna hangja.

Fáztam.

Közelebb húzódtam cimboráimhoz. Csorti és Jancsi már mély, egyenletes szusszanásokkal aludt. Palló Jancsi, az én testvéri jó cimborám néha mocorgott, makogott álmában. Vajon merre jár?

Ahogy néztem őket, és megpróbáltam álmaikat kikutatni, megnyugodtam. Már abban is bizonyos voltam, hogy reggel minden gond nélkül megtaláljuk a gyulladt szemű útitársat, akinek kőművescimborája majd elintézi felvételünket.

